

In memoriam

Jocelyn Hillgarth (1929-2020)*

Jocelyn Hillgarth va nèixer a la ciutat de Londres el 22 de febrer de 1929 i allà mateix va morir el mes d'abril de 2020. Va seguir els estudis universitaris a la Universitat de Cambridge, on es va doctorar el 1957. Després d'uns anys d'investigador a les universitats de Londres i de Princeton, va començar la carrera docent, primer a Texas i després a la Universitat de Harvard i al Boston College. Des del 1977, i fins a la seua jubilació el 1995, impartí el seu magisteri com a catedràtic d'història a l'Institut Pontifici d'Estudis Medievals i a la Universitat de Toronto.

La vida científica del jove Hillgarth comença el 1957 amb l'edició crítica del *Prognosticum* de sant Julià de Toledo, considerat el primer tractat d'escatologia cristiana. Aquest mateix any publica un extens article basat en aquesta edició —de fet, la seua tesi doctoral— a l'*Analecta Sacra Tarraconensia*, revista en la qual col·laborarà posteriorment diverses vegades. Al marge d'altres treballs sobre la figura del sant, com ara l'edició de les *Opera* al *Corpus Christianorum. Serie Latina* el 1976, Julià de Toledo fou el personatge que l'impulsà a consagrar una part important de la seua investigació a la cultura visigòtica a la península Ibèrica i a les relacions dels visigots amb l'Església. Fruit d'aquesta recerca són les pàgines dedicades a la conversió dels visigots, a la influència del poder en la historiografia del moment o a la presència visigòtica a Europa. *Christianity and Paganism* (1986) és, probablement, el volum més representatiu d'aquesta temàtica.

Hillgarth també ha estat reconegut internacionalment per les seues contribucions al coneixement de la Corona d'Aragó i el regne de Castella entre els segles XIII i XV. El llibre *The Spanish Kingdoms*, publicat a Oxford, en dos volums, entre 1976 i 1978, i immediatament traduït a l'espanyol, bé que ho avala.

No cal dir que una part important de les publicacions de Hillgarth ha estat centrada en l'estudi de la cultura de Mallorca, i molt especialment en la figura de Ramon Llull. Les pàgines que redactà sobre el primer lullisme parisenc i Tomàs Le Myèsier són de referència obligada, com tam-

bé, en un altre àmbit cultural, *Readers and Books in Mallorca*, 2 vol., París 1991.

Gràcies al rigor de les seues aportacions, el professor Hillgarth ha merescut el reconeixement de nombroses institucions acadèmiques. Ben aviat, el 1969, ja era *magister* de la Schola Lullistica, i posteriorment corresponent de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1974) i de la Reial Acadèmia de la Història de Madrid (1977), i membre de la Medieval Academy of America (1979) i de la British Academy (1995). El 1996 fou elegit membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans, dins la Secció Històrico-Arqueològica. Durant els anys noranta del segle passat i els primers del nou mil·lenni, rebé guardons importants, com ara el Premi «Serra d'Or» de Recerca (1993), el Premi Catalònia de l'IEC (1994) o el Premi Ramon Llull a les Lletres (2001). A més a més, el fet que una part representativa dels seus llibres haja estat escrita o traduïda a la nostra llengua mostra ben clarament l'interès dels lectors catalans per les seues aportacions, destacadíssimes: *Ramon Llull i el naixement del lullisme* (1998, or. 1971), *El problema d'un imperi mediterrani català: 1229-1327* (1984, or. 1975) o el *Diplomatari lull-ià: documents relatius a Ramon Llull i a la seva família* (Barcelona 2001), entre d'altres.

La relació del professor Hillgarth amb les terres catalanes, i especialment amb les mallorquines, és, doncs, més que evident. Es tracta d'una relació de llarga durada. A la dècada dels anys trenta del segle XX, Allan Hillgarth, pare de Jocelyn, militar, diplomàtic i cònsol a les Balears durant la Guerra d'Espanya, adquirí en propietat la finca Son Torrella, a Santa Maria del Camí, que esdevingué residència de la família durant llargues temporades. No és debades que el 2008 fes donació de la seua biblioteca a la Universitat de les Illes Balears, ni que, en justa correspondència, s'hi celebraren el 2010 unes jornades dedicades a ell i a un altre gran lullista, Anthony Bonner, organitzades per la Càtedra Ramon Llull d'aquesta Universitat.

Vaja, doncs, aquesta breu semblança en homenatge a la figura d'aquest erudit, catalanòfil i mallorquí de sentiment i d'adopció.

* Text preparat per TOMÀS MARTÍNEZ ROMERO (Institut d'Estudis Catalans).

Jordi Nadal i Oller (1929-2020)*

El 8 de desembre de 2020 va morir als noranta-un anys d'edat l'historiador Jordi Nadal i Oller. Va ser elegit el 1978 membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica, i va passar a supernumerari el 1993. Especialista en història econòmica i singularment en la demogràfica i en la de la industrialització, era el darrer deixeble directe de Jaume Vicens Vives i ha estat continuador de la renovació de la historiografia que aquell havia iniciat. Revisà i millorà el famós *Manual de historia económica de España* que Vicens havia publicat. Fill de Cassà de la Selva, prop de la ciutat de Girona, Jordi Nadal es doctorà per la Universitat de Barcelona l'any 1957 amb una tesi sobre la recuperació de la població catalana entre 1553 i 1717. Fou lector a la Universitat de Liverpool el 1958-1959. Professor d'història econòmica de la Universitat de Barcelona fins al 1967, passà a la Universitat de València el 1968-1969 i es traslladà a la Universitat Autònoma de Barcelona, on professà de 1970 a 1980, per a tornar novament a la Universitat de Barcelona el 1981 fins a la jubilació. Presidí l'Associació de Demografia Històrica de 1983 a 1991 i l'Associació Espanyola d'Història Econòmica de 1994 a 1997. Amb Emili Giralt estudià la immigració des del regne de França a Catalunya en els segles XVI i XVII. A més dels seus articles innovadors, de les ponències presentades a congressos espanyols i internacionals i de les nombroses tesis doctorals que dirigí, els seus llibres més coneguts són: *La población española, siglos XVI a XX* (1966); *Los comienzos de la industrialización española* (1970); *El fracaso de la revolución industrial en España, 1814-1913* (1975); *Història de la*

Caixa de Pensions (1981); *Catalunya, la fàbrica d'Espanya, 1833-1936* (1985), llibre de l'exposició realitzada a l'antic mercat barceloní del Born amb la col·laboració de Jordi Maluquer de Motes; *La debilidad de la industria química española en el siglo XIX, un problema de demanda* (1986); *Sant Martí de Provençals, pulmó industrial de Barcelona: 1847-1992* (1992); *Moler, tejer, fundir: Estudios de historia económica* (1992); *Immigració i redreç demogràfic: Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII* (2000); *España en su cenit, 1516-1598: Un ensayo de interpretación* (2001); *La Hispano-Suiza: esplendor y ruina de una empresa legendaria* (2019). Jordi Nadal dirigí obres col·lectives de la importància de la *Història econòmica de la Catalunya contemporània* en sis volums (1988-1994), l'*Atlas de la industrialización en España, 1750-2000* (2003) i l'*Atlas de la industrialització a Catalunya, 1750-2010* (2012). El 1992 fundà i dirigí la *Revista de Historia Industrial*. Ha estat actiu i entregat a la seva passió investigadora i divulgadora fins al darrer moment, com indica el seu llibre sobre la famosa fàbrica d'automòbils Hispano-Suiza. Tenia la Medalla Narcís Monturiol (1983) i la Creu de Sant Jordi (1997). El 2004 rebé el premi nacional Pascual Madoz d'investigació social i econòmica. Fou doctor *honoris causa* per la Universitat Pompeu Fabra l'any 2010 i per la Universitat de Girona el 2013. No és possible escriure sobre temes d'història demogràfica o industrial d'Espanya o de Catalunya sense consultar les obres de Jordi Nadal i les dels seus deixebles directes, que han continuat en els camps més diversos la seva tasca renovadora, en què el factor humà ocupa el seu lloc, condicionat però no determinat pels factors econòmics.

* Text preparat per ALBERT BALCELLS (Institut d'Estudis Catalans).